

"Ey yükselen yeni nesil!
İstikbal sizindir. Cumhuriyet'i biz kurduk, onu yükseltecek ve devam ettirecek sizlersiniz."
Mustafa Kemal Atatürk

Atatürkçülüğün on ilkesi; Bilimcilik, Ahlakçılık, Devrimcilik, Laiklik, Milli Egemenlik, Tam Bağımsızlık, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik 'tir.

Atatürk'ün bu ilkelerden Bilimcilik İlkesi ile ilgili olan, ancak ondan çok daha kapsamlı ve bir vasiyet niteliğinde olan bir konuşması vardır ki şöyledir:

"Ben miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmadım. Benim mânevî mirasım akıldır, bilimdir.

Ben ve arkadaşlarım, aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü zorluklar karşısında belki gayelere tam erişemedik; ancak asla ödün vermedik, akıl ve bilimi rehber edindik kendimize.

Zaman hızla ilerliyor; toplumların, bireylerin mutluluk ve bedbahtlık anlayışları bile değişiyor. Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirdiğini ileri sürmek aklın ve bilimin gelişimini inkâr etmek olur.

Benim Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır.

Bu temel eksen üzerinde akıl ve bilimi rehber edinenler mânevî mirasçılarım olur."

Yazımda Atatürk'ün bu sözlerini açmaya, yorumlamaya, özellikle bize bıraktığı "manevi miras"tan neyi kastettiğini açıklamaya çalışacağım.

1) "Ben miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmadım. Benim mânevî mirasım akıldır, bilimdir."

Anlamı açık: Kısaca ifade etmem gerekirse, benim gelecek kuşaklara bıraktığım mânevî miras, "akıl ve bilimdir" diyor. Ancak sadece bu açıklamayla yetinirsek, yorum eksik kalır, yanlış olur. Çünkü Atatürk sözlerinin sonunda, ifadesine çok önemli, yeni bir boyut ekliyor: Temel Eksen!... Buna göre kastettiği akıl ve bilim, "temel eksen" üzerinde akıl ve bilimdir. Peki, bu temel eksen nedir? Onun açıklamasını sırası gelince, yazımın sonunda yapacağım.

a) Burada izah gerektiren bazı kavramlar var: Âyet, dogma, “donmuş ve kalıplaşmış kural” gibi... Bunlar kolayca görüleceği gibi aynı anlamda, birbirinin yerine kullanılmış terimlerdir. Atatürk “dogma” diyor, sonra bunu daha açık söylemiş olmak için “donmuş ve kalıplaşmış kural” diyor. Âyet ¹ sözcüğünü, “değişmezlik, kesinlik” özelliğini kast ederek, yine dogma anlamında kullanıyor.

Öyleyse, dogma nedir?

Dogma “tartışılmadan benimsenmiş olan görüş”tür, tartışma dışı tutulan inanç ögesi, bir kişinin, bir topluluğun tartışmaya açmadan benimsediği öğretimdir. Dogmalar yalnız din alanında değil, diğer alanlarda da, örneğin felsefe, sanat, siyaset alanlarında da mevcut olabilir. Dogma, insanı realiteden, gerçeklikten uzaklaştırır; buna karşılık ona esenlik verir, rahatlık, dinginlik sağlar. Dogmaları olan insan, gerçeği bir daha yitirmemesine bulmuş olduğunun erinci (huzuru) içindedir. Dogma bir önyargıdır veya bir önyargılar yumağıdır. Benimsemiş olana göre, gerçeğin ta kendisidir, tek doğru olandır. Dogmayı öğretilen, teoriden ayıran şey; öğretinin, teorinin her zaman tartışılabilir, gerektiğinde değiştirilebilir olmasıdır. Oysa dogmada bu mümkün değildir ² : tartışılmaz, tartışılırsa dogma olmaktan çıkar.

Atatürk neden “dogma” bırakmadığını söylüyor? Çünkü Devrimcilik İlkesi dogmalaşmayı önlemektedir. Bu ilkenin gereği olarak, her şey değişebilir. Ancak bir şart var: Bilimcilik ilkesine uymak şartıyla!... Değişim keyfi değildir, “temiz bilim” gereğince, akıl, bilgi ve ahlak sahibi herkesçe kabul edilebilir olacaktır.

b) Atatürk “Benim mânevî mirasım akıldır, bilimdir” diyor. Peki, burada akıl ve bilim sözcüklerini ne anlama geliyor?

Hepimiz az çok fikir sahibiyizdir bu kavramlar hakkında. Ancak yorumumuzun sağlam olması için, herkesçe kabul edilebilecek tanımlardan hareket etmemizde fayda vardır.

Akıl “insanın düşünme, anlama, kavrama yetisi”dir. Daha geniş tanımıyla akıl “muhakeme etme, çıkarımlar yapma, olaylar veya kavramlar arasında zorunlu bağlantılar kurma; bu bağlantıları, algılama ve kavrama yetisi”dir. ³

Bilim ise “aynı konuyla ilgili bulunan ve organik bir bütün oluşturan bir genel gerçekler, genel doğrular bütünü”dür. Bilim nesnel, geneldir, nedenseldir, pozitif, eleştiricidir, sistemlidir, yöntemlidir. ⁴

c) Atatürk neden kısaca “miras, mirasçı” sözcüklerini kullanmıyor da, “mânevî miras, mânevî mirasçı” sözcüklerini kullanmayı tercih ediyor? Mânevî miras nedir, mânevî mirasçı nasıl olur? Verilecek yanıtı, bu kavramların şu anlamlarında bulabiliriz:

- Atatürk kendi eserine sahip çıkacak olanları “mirasçıları” olarak görüyor. Ancak yaygın anlamdaki mirasçı kavramından ayırt etmek için onları “mânevî mirasçıları” olarak adlandırıyor. “Mânevî evlat” terimi gibi...

- Atatürk arkasında “maddî miras” da bırakmıştır. Bu miras ve mirasçılar vasiyetnamesinde yazılıdır. Ancak bir de geride muazzam bir fikir, görüş, öğretisi hazinesi bırakmıştır, Türkiye Cumhuriyeti’ni oluşturan maddî eserler bırakmıştır. Bunlar da miras olarak kabul edilebilir ki, diğerinden, herkesçe bilinen anlamdaki “miras” teriminden ayırt etmek için bunu “mânevî miras”, onu sahiplenen, sahiplenecek olanı da “mânevî mirasçım” olarak adlandırmıştır.

II) “Ben ve arkadaşlarım, aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü zorluklar karşısında belki gayelere tam erişemedik; ancak asla ödün vermedik, akıl ve bilimi rehber edindik kendimize.”

a) Dikkatinizi çekerim: Atatürk sadece “Ben” diyerek kestirip atmıyor, “Ben ve arkadaşlarım” diyor. Bu ifade bir yandan bir gerçeği ifade ederken, bir yandan da Atatürk’ün yüksek ahlakını, doğruluğunu ve vefakârlığını gösteriyor. En yakın çalışma arkadaşlarına örnek vereyim, işte ilk aklıma gelenler: Rauf Orbay, Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü, Mazhar Müfit Kansu, Kâzım Özalp, Fahrettin Altay, Salih Bozok, Recep Peker, Mustafa Necati, Reşit Galip,...

b) Atatürk gayelere ulaşmaya çalışırken “aşmak zorunda oldukları çetin ve köklü zorluklar” a dikkatimizi çekiyor. Gayelere bu zorluklar sebebiyle tam erişilememiştir. Ancak:

- Asla ödün vermemişlerdir.

- Akıl ve bilimi rehber edinmişlerdir.

Şu ünlü sözlerinde hem gayesini, hem karşılaştığı zorlukları, hem de ödün vermezliğini bir arada bulabiliyoruz:

"Büyük olmak için hiç kimseye iltifat etmeyeceksin: Hiç kimseyi aldatmayacaksın. Ülke için gerçek amaç ne ise, onu göreceksin, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır; herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır, fakat sen buna karşı direneceksin. Önüne sonsuz engeller de yığılacaktır. Kendini büyük değil, zayıf, araçsız, hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu engelleri aşacaksın. Bundan sonra da sana büyük derlerse, bunu söyleyenlere güleceksin."

Atatürk zorlukların kaynağını dış ve iç bedhahlara bağlar: Dış bedhahlar, emperyalist ülkeler ve onların maşalarıdır. İç

bedhahlar

ise çıkarları uğruna milleti aleyhine dış bedhahlarla işbirliği yapanlardır.

III) “Zaman hızla ilerliyor; toplumların, bireylerin mutluluk ve mutsuzluk anlayışları bile değişiyor. Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirdiğini ileri sürmek aklın ve bilimin gelişimini inkâr etmek olur.”

Atatürk zamana bakıyor, hemen her şeyi değiştiren zamana. Kaçınılmaz sonucu çekinmeden söylüyor. Asla değişmeyecek hükümler getirmiş olmak iddiasında değildir. O tutarlıdır: Böyle bir iddiada bulunsa, önce kendi öğretisiyle çelişkiye düşecektir. Çünkü yaşanan hayat, akıl ve bilim ortaya koyuyor ki dünyada -ebedî gerçekler dışında- her şey değişim halindedir. Bu açıdan

rahattir. Çünkü değişime uymak, kendi öğretisinin de bir gereğidir. Zamana uyum sağlama, onun Devrimcilik ilkesi'nin özüdür, işlevidir.

IV) "Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır."

Bu ifade ile, "Türk milleti için yapmak istediklerini ve başarmaya çalıştıkları"nı hatırlatıyor. O Türk yurdunu işgalden kurtarmış, milletinin başına geçerek, emperyalistleri yurdumuzdan sürüp çıkarmıştır. Onlarla işbirliği yapanlara haddini bildirmiştir. Sonra, Millî Egemenlik ve Tam Bağımsızlık temelinde Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti onun en büyük eseridir.

"Yapmak istedikleri"ne gelince, aşağıdaki satırlar bize bu konuda yeterli fikir verebilir.

Bir yurt gezisinde, Malatya'dan dönerken, trende Sabiha Gökçen'e içini şöyle döker: [5](#)

"İnsan ömrü, yapılacak işlerin azameti karşısında çok cüce kalıyor Gökçen... Geçtiğimiz yerlerde fabrikalar görmek istiyorum, ekilmiş tarlalar, düzgün yollar, elektrikle donanmış köyler, küçük, fakat canlı, tertemiz, sağlıklı insanların yaşayabileceği evler, büyük yemyeşil ormanlar görmek istiyorum.

Gülbüz çocukların, iyi giyimli çocukların yüzleri sararmamış, dalakları şiş olmayan çocukların okuduğu okullar görmek istiyorum.

İstanbul'da ne medeniyet varsa, Ankara'ya da ne medeniyet getirmeye çalışıyorsak, İzmir'i nasıl mamur kılıyorsak, yurdumuzun her tarafını aynı medeniyete kavuşturalım istiyorum. Ve bunu çok ama çok çabuk yapmak istiyorum.

Dedim ya, insan ömrü çok büyük işleri başarabilecek kadar uzun değil. Mamur olmalı Türkiye'nin her bir tarafı, müreffeh olmalı...

Ben yapabildiğim kadarını yapayım, sonra ne olursa olsun demek yok benim kitabımda. Geleceği, geleceğin Türkiye'sini, geleceğin halkını düşünmek görevim. Bir iş aldık üzerimize, bir savaşın üstesinden geldik, şimdi ekonomik alanda savaş veriyoruz, daha da vereceğiz... Bu heyecanı yaşatmak, bu heyecanın ürünlerini görmek lazım."

V) "Bu temel eksen üzerinde akıl ve bilimi rehber edinenler mânevî mirasçılarım olur."

Yukarda dikkatinizi çektiğim Temel Eksen kavramıyla bu cümlede karşılaşılıyor.

Atatürk kendi görüşlerini sistemli bir şekilde ifade etmemiştir. Nutuk'ta Millî Mücadele'yi nasıl yürüttüğünü anlatır, görüşlerinin tamamına yer vermez. Ancak ortaya bir öğreti koyduğu da kesindir. Öğretisi –bence- yukarda saydığım 10 ilkedен oluşmaktadır. Bu muazzam fikir yaratisının dışında pek çok somut işler, büyük hizmetler yapmış, yapmak istemiştir. "Temel Eksen" derken, bunların, yani fikir ve eylemlerinin tamamını kast ettiğini düşünüyorum.

O zaman Vasiyet'in son cümlesinden anlamamız gereken şu olacaktır:

Temel Eksen'den yola çıkıp aklın ve bilimin rehberliğinde dosdoğru yürüyenler, benim mirasçılarım olur. İlkelerimden Devrimcilik İlkesi, zamanın getirdiği değişimlere uyma imkânı sağlayacaktır. Bilim İlkem ise 'Öğreti'mde yapılacak değişikliğin akla ve bilime uygun olmasını sağlayacaktır. Ahlak İlkem bilimin katkılarının, gerektiğinde, insanileştirilmesini sağlayacaktır. İşte benim mirasçılarım ancak bu şekilde, bu esaslara göre davrananlardır. Benim izimde olanlar da yalnız onlardır.

Bugün durum nedir? Temel Eksen'den, eylemlerinin çoğu eserleri tarumar edilmiştir, edilmektedir. Özellikle 1938 sonrasının sahte, "kifayetsiz" Atatürkçülerinin cehaletleri, çıkarıcılıkları, ihanetleri, yıllar süren kayıtsızlıkları ve ihmalleri yüzünden... Ancak Öğreti'yi oluşturan diğer unsur, yani İlkeler, fikirler sapasağlam ayaktadır. Eğer bu ilkelere sahip çıkarsak, İlkeleri yeniden halka, gençliğe ulaştırırsak, Manevi Miras'ın bize yüklediği görevi yerine getirmiş oluruz. Temel Eksen'i de zamanla yeniden bütünlüğüne kavuşturabiliriz. Cumhuriyet'i yükseltiriz, devam ettirebiliriz.

- [1](#) Atatürk'ün asıl kullandığı terim "nass-ı katı"dır. "Kesin kanıt olan Kur'an âyeti" anlamına gelir.
- [2](#) Afşar Timuçin, Felsefe Sözlüğü, İnsancıl Yayınları, 2.B., İst., 1998, s.93.
- [3](#) Türkçe Sözlük, TDK yayını, 1983.
- [4](#) Cihan Dura, Düşünme, Araştırma, Yazma, Ekin Kitabevi, Bursa, 2005, s. 41 vd.
- [5](#) Sabiha Gökçen, Atatürk'le Bir Ömür, (Anıları kaleme alan: Oktay Verel), Altın Kitaplar Yayınevi, İst., 1994, s.159.